

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 6.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.6.29>

УДК: 336.7

*Л. В. Сус,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Поліський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5862-3820>
Л. В. Недільська,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Поліський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0528-9021>
Ю. Ю. Сус,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Поліський національний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2429-7200>*

СИНЕРГІЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА БІЗНЕСУ У ВОЄННИЙ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

*L. Sus,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance and Credit
Polissia National University
L. Nedilska,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance and Credit
Polissia National University
Yu. Sus,
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance and Credit
Polissia National University*

SYNERGY OF BANKING SYSTEM AND BUSINESS DEVELOPMENT IN UKRAINE DURING AND AFTER THE WAR

Банківська система в перші місяці повномасштабної війни в повній мірі виконувала свою емісійну, трансформаційну та стабілізаційну функції, але для подальшого ефективного здійснення господарської діяльності суб'єктами господарювання та забезпечення життєдіяльності населення є потреба у посиленні ефекту синергії між бізнесом та банками. Головним пріоритетом в даному напрямку має стати відновлення кредитування та перезапуск економіки країни.

Метою статті є дослідження синергії взаємодії банківської системи України та бізнесу після подій 24 лютого 2022 року та побудова трендових напрямів їх розвитку у воєнний та післявоєнний періоди.

У статті розглянуто три ключових принципи антикризових рішень Національного банку України. Одночасно згруповано фокуси політики НБУ із врахуванням позитивних, негативних факторів та потенційних ризиків. Проаналізовано діяльність комерційних банків України, розглянуто результати оцінки стійкості банків. Деталізовано причини ліквідації банківських установ в перші 800 днів повномасштабного вторгнення РФ на територію України. Проаналізовано показники рентабельності банківської системи та оцінено рівень прибутковості комерційних банків. Доведено значущість монетарної політики та її націленість на інфляційні очікування.

Встановлено причини послаблення кредитної підтримки України зі сторони банківської системи. Розглянуто напрями політики комерційних банків з позиції посилення основних синергетичних ефектів взаємодії бізнесу та банків. Підтверджено важливість відновлення повномасштабного кредитування. Для вирішення проблеми кредитної підтримки реального сектору економіки запропоновано нові підходи щодо забезпечення фінансових потреб бізнесу, шляхом обмеження підтримки банків через інструмент депозитних сертифікатів НБУ. Побудовано теоретико-методологічний підхід у формуванні трендових напрямів розвитку банківської системи у середньостроковій перспективі, який спирається на комплексний характер взаємодії між елементами системи – банк, бізнес та НБУ.

During the first months of the full-scale war, the banking system fully performed its issuing, transformational, and stabilization functions. However, to ensure the continued effective business activities by business entities and the livelihood of the population, there is a need to strengthen the synergy effect between businesses and banks. The top priority in this area should be to resume lending and revive the country's economy.

The purpose of the article is to examine the synergy of interaction between the banking system of Ukraine and businesses after February 24, 2022, and to establish trends for their development during and after the war.

The article covers three fundamental principles of anti-crisis decisions made by the National Bank of Ukraine. In addition, the NBU's policy focus was organized with consideration of positive and negative factors, as well as potential risks. The activities of commercial banks in Ukraine and the results of the bank sustainability assessment were analyzed. The reasons for the liquidation of banking institutions in the first 800 days of Russia's full-scale invasion of Ukraine were specified. The profitability indicators of the banking system were analyzed, and the profitability level of commercial banks was estimated. The significance of monetary policy and its focus on inflation expectations was pointed out.

The reasons for the decreased credit support for Ukraine by the banking system were identified. The directions of commercial banks' policy were considered from the standpoint of strengthening the primary synergistic effects of interaction between businesses and banks. It was emphasized how crucial it is to resume full-scale lending. To address the issue of credit support for the real sector of the economy, new approaches to meeting the financial needs of businesses were proposed through limiting support for banks using the NBU deposit certificates. A theoretical and methodological approach to the establishment of trends for the medium-term development of the banking system was built based on the complex nature of the interaction between the system elements, namely banks, businesses, and the NBU.

Ключові слова: банківська система, центральний банк, комерційний банк, прибуток, рентабельність банків, кредитування, бізнес.

Key words: banking system, central bank, commercial bank, profit, bank profitability, lending, business.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Воєнний стан, введений у лютому 2022 року, на території України у зв'язку з військовою агресією росії, зумовив появу нових викликів для функціонування економіки та банківської системи зокрема. Руйнування критичної інфраструктури, перебої в енергопостачанні, повітряні тривоги, панічні настрої населення не аби як впливають на рівень банківського обслуговування клієнтів, тому важливим кроком стало формування нових пріоритетів у діяльності банків та їх узгодження із Національним банком України.

Злагоджена та ефективна робота банківських установ в умовах проведення військових дій є надзвичайно значущим фактором відновлення економіки країни, а безперебійне обслуговування банками своїх клієнтів в умовах війни є важливішим, ніж у мирний час. Банківська система, забезпечуючи платежі населення і бізнесу та підтримуючи кредитування, зокрема малого та середнього бізнесу, формує кровоносну систему економіки України. Саме тому, з початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, Національний банк створював умови для належного функціонування банків. Національний банк України розробив набір заходів, спрямованих на підтримку функціонування банківської системи, які зорієнтовані на різноманітні сценарії розвитку воєнних подій. Оперативність НБУ в прийнятті рішень мала надзвичайний вплив на роботу банківської системи. Безумовно, війна впливає на настрої вкладників і не все залежить виключно від оперативності дій НБУ, але професіоналізм у застосуванні інструментів грошово-кредитної політики на вплив інфляційних процесів в

країні, однозначно буде високо оцінений критиками-професіоналами у сфері монетарної політики.

Банківська система в перші місяці повномасштабної війни у повній мірі виконувала свою емісійну, трансформаційну та стабілізаційну функції, але для оптимізації господарської діяльності підприємств та формування належних умов проживання, забезпечення життєдіяльності населення виникає необхідність збільшення взаємодії між суб'єктами підприємництва та банками для досягнення максимального синергетичного ефекту. Головним пріоритетом в даному напрямку має стати відновлення кредитування та перезапуск економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Необхідно зазначити, що глибоке вивчення процесів функціонування банківської системи в умовах відкритої військової агресії в Україні практично не проводилось. Проте, окремі питання забезпечення функціонування та подальшого розвитку банківського сектора у різних контекстах війни розглядались у працях вчених, виступах та аналітичних публікаціях практиків та експертів. Так, Н. Дорошенко, А. Бакланова описали основні заходи вдосконалення, що були вжиті НБУ, після широкомасштабного вторгнення росії, і які, перш за все, спрямовувалися на стабільність функціонування банківської системи. Ці заходи не обмежувалися лише контролем над діяльністю комерційних банків, але і також забезпечували формування прозорого інформаційного середовища для клієнтів, тим самим зменшували панічні настрої клієнтів [3].

О. Прутська вказує на окремий елемент діяльності НБУ у напрямку підтримування низького та стабільного рівня інфляції забезпечення функціонування «добре капіталізованої та ліквідної банківської системи», що дозволить сформувати необхідні базові умови для швидкого та стійкого економічного розвитку після перемоги [5, с. 298]. У такому ж ключі підкреслює заступник Голови НБУ Сергій Ніколайчук, вказуючи, що серед пріоритетів НБУ з'явилися нові завдання – забезпечення обороноздатності України та безперебійне функціонування фінансової системи, але при цьому важливими

залишаються утримування стійкої та низької інфляції та достатньо капіталізована і ліквідна банківська система, що підкріплюється відповідною програмою з МВФ [4].

Зарубіжні експерти-аналітики з банківництва акцентують увагу на тому, що післявоєнне відновлення економіки буде завданням, яке потребуватиме зовнішнього грантового фінансування або у формі довгострокових кредитів. Важливим стане побудова механізму пошуку балансу між обсягами міжнародної фінансової допомоги та можливістю освоєння таких інвестицій. Відповідальність НБУ має бути в чітких рамках розуміння, який обсяг грошей надходить, як Україна буде їх використовувати та чи зможе абсорбувати [2].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Стаття присвячена дослідженню функціонування банківського сектору України та аналізу діяльності її регулятора станом на початок 2024 року. Метою статті є обґрунтування необхідності застосування синергетичного підходу при організації взаємодії банківської системи України та бізнесу після подій 24 лютого 2022 року та визначення подальших напрямів її розвитку у воєнний та післявоєнний періоди.

Виклад основного матеріалу дослідження. На початку повномасштабного вторгнення антикризові рішення Національного банку України були побудовані на трьох основних принципах:

- захист інтересів вкладників та інших клієнтів банків. Для них важливо було забезпечити безперервний доступ до максимальної кількості банківських операцій, можливість здійснювати платежі і перекази незалежно від місця перебування, тобто вільно розпоряджатися власними коштами. 24 лютого 2022 року НБУ методами прямого регулювання прийняв рішення про встановлення щоденного ліміту у розмірі 100 тисяч гривень на зняття коштів із клієнтських рахунків, а в рамках валютного регулювання – було введено повну заборону на зняття валютних коштів. На сьогодні окремі початкові обмеження було скасовано чи послаблено. База фіндування банків залишалася відносно стабільною [1]. Крім того, банки започаткували «кредитні канікули», за якими

позичальникам було надано можливості тимчасово не погашати кредитні платежі. На законодавчому рівні, на час дії воєнного стану, позичальників було звільнено від обов'язку сплати штрафів та інших платежів за прострочення виконання зобов'язань за кредитним договором [6];

- підтримка ліквідності та діяльності банків загалом. За виникнення нагальної потреби, НБУ готовий підтримувати ліквідність банківських установ через один із інструментів грошово-кредитної політики – рефінансування. Банкам доступне рефінансування на умовах «овернайт» із заставою високоліквідних активів, зокрема державних цінних паперів. Запас таких активів у банків дуже значний. З початку повномасштабної війни НБУ також запровадив беззаставне (бланкове) рефінансування строком до 1 року. Його обсяги обмежено на рівні 30 % наявних у банку на 23 лютого 2022 року депозитів населення. Цей ресурс потрібен, аби банки, в яких спостерігатимуться відпливи коштів фізичних осіб, змогли їх компенсувати [1]. Тобто Нацбанк визначає, що наявність бойових дії і їх вплив на діяльність комерційних банків не має призводити до їх неплатоспроможності.

- недопущення викривлення показників фінансового стану банківських установ. Прозорість та порядність у наданні фінансової звітності банків одна із цінностей стратегії грошово-кредитної політики, яку НБУ ще започаткував у 2015 році. Відкритість комерційних банків перед своїми клієнтами дає змогу забезпечувати, насамперед, стійкість банківської системи України та, певною мірою, сприяти ефективному здійсненню банківської діяльності [1].

Базуючись на цих принципах, НБУ визначив нові напрями розвитку банківської системи, а Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року було призупинено. Натомість, у 2023 році Національний банк першим серед державних установ розробив нову інституційну Стратегію, сфокусовану на спротив російській агресії та відновлення країни. Реалізація Стратегії здійснюватиметься за п'ятьма стратегічними цілями розвитку. Перші чотири – спрямовані назовні на задоволення потреб учасників фінансової екосистеми. П'ята ціль – «Ефективний центральний банк» – покликана

поліпшити реалізацію Місії та Візії Національного банку [7]. На сьогодні, оцінювати ефективність даної стратегії не є зовсім логічним, але подальші наші дослідження будуть сконцентровані саме у цьому полі дослідження. Одночасно буде доцільно згрупувати фокуси політики НБУ із врахуванням позитивних, негативних факторів та потенційних ризиків (рис. 1).

Рис. 1. Фактори впливу на стратегічні цілі розвитку банківської системи

Джерело: розроблено авторами на підставі [7].

Стабільність банківської системи забезпечувалася не виключно регуляторною діяльністю НБУ, а й оновленою політикою комерційних банків стосовно своїх клієнтів, яка носила ознаки максимальної підтримки. Це, зокрема, проявлялося в автоматичному продовженні переважної більшості

безкоштовних сервісів. Для прикладу, забезпечення обслуговування карткових рахунків за всіма тарифними пакетами та переказів коштів з рахунків без комісій; картки, по закінченню терміну дії, в період воєнного стану автоматично залишаються активними; розширення номенклатури депозитних продуктів з добре обґрунтованими маркетинговими прийомами; продаж права вимоги за кредитами проблемних позичальників тощо. Загалом ці дії спрямовані на відновлення довіри до банків та доступності банківських послуг [10, с. 99]. Отже, комерційні банки разом з головним регулятором впродовж повномасштабного вторгнення працюють над зростанням фінансової інклюзії.

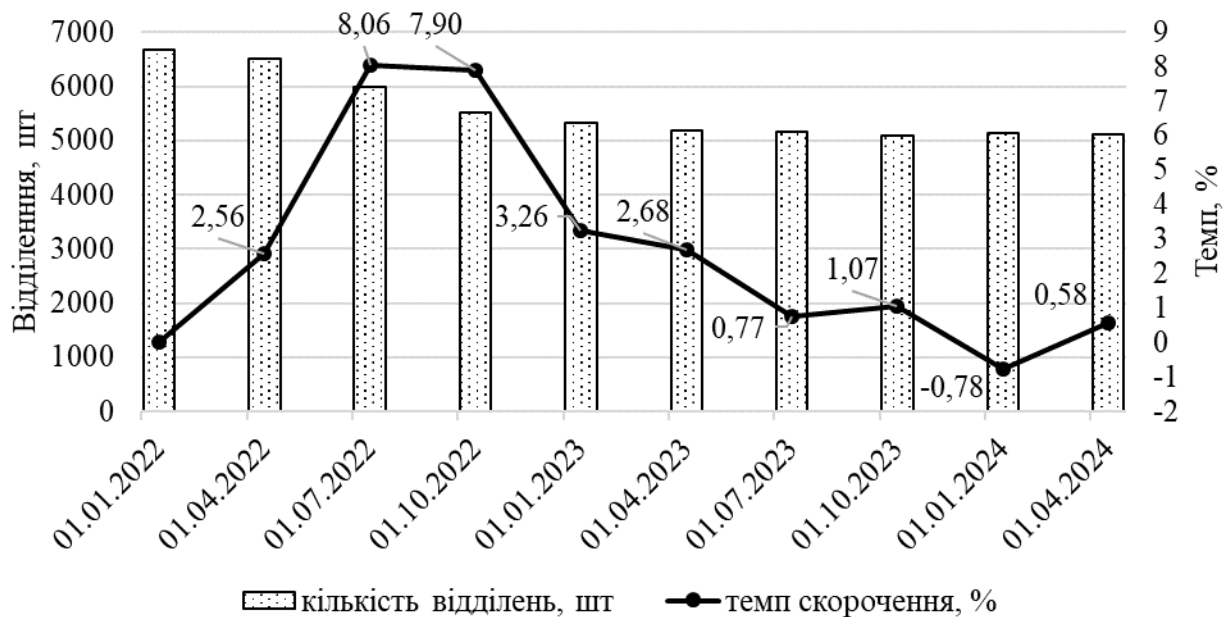
Разом з тим, за період агресії рф, з банківського ринку пішли шість банків з різного роду фінансово-економічних причин та два банки були позбавлені ліцензії через те, що вони перебували під контролем рф (Табл. 1).

Таблиця 1. Банки, які ліквідовані з початку повномасштабного вторгнення

Банк	Термін ліквідації	Причина
ПАТ "Промінвестбанк"	25.02.2022 - 24.02.2025	капітал перебуває під контролем рф
АТ "СБЕРБАНК" (АТ «МР БАНК»)		
АТ "МЕГАБАНК"	22.07.2022 - 21.07.2025	проведення діяльності не у відповідність із вимогами законодавства після віднесення банку до категорії проблемних та невиконання вимоги НБУ щодо усунення порушень протягом визначеного регулятором строку.
АТ "БАНК СІЧ"	10.10.2022 - 09.10.2025	невиконання у встановлений договором строк своїх зобов'язань перед НБУ за кредитами рефінансування через недостатність коштів.
АТ "АЙБОКС БАНК"	08.03.2023 - 07.03.2026	систематичне порушення вимог закону щодо фінансового моніторингу.
АТ "БАНК ФОРВАРД"		здійснення ризикової діяльності за ознакою недостатності доходів банку, що створює в майбутньому ризик порушення встановлених НБУ економічних нормативів капіталу.
АТ "АКБ "КОНКОРД"	02.08.2023 - 01.08.2026	систематичне порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення.
АТ "УКРБУДІНВЕСТ БАНК"	06.10.2023 - 05.10.2026	невиконання банком без обґрунтованих причин рішення НБУ про обмеження здійснення окремих видів операцій.

Джерело: побудовано авторами за даними [8].

Функціонуванню банківської системи притаманна така риса як «цілісність та саморегуляція», а саме – у випадку банкрутства банку, інший займає його місце. Саме ця риса паралельно з іншими, такими як складність, структурність, динамічність, відкритість, забезпечила ефективність функціонування банківської системи України в перші 800 днів війни, навіть за умови закриття дев'яти банківських установ та скорочення структурних відділень банків з 6685 шт. до 5108 шт., тобто на 23,6 % (рис. 2).

Рис. 2. Динаміка діючих структурних підрозділів банків в Україні

Джерело: розраховано авторами за даними НБУ [8; 9].

Можемо констатувати факт, що за досліджуваний період банки скоротили майже кожне четверте відділення. Переважно скорочення відбувалося у тих регіонах, де відбуваються активні бойові дії, що спричинює зменшення попиту на банківські послуги, зокрема Харківська, Херсонська, Донецька області. Від початку повномасштабного вторгнення найвищі темпи скорочення кількості банківських відділень припадає на II кв. та III кв. 2022 р. – 8,06 % та 7,9 % відповідно. В подальшому ситуацію вдалося стабілізувати. Проте, політика банків і надалі формується за принципом оптимальності витрат, що передбачає скорочення діючих структурних підрозділів. Таким чином на 01 квітня 2024 р. у 63 діючих банках налічується 5108 відділень. Зауважимо, що у 2024 р. темпи

скорочення значно зменшилися, а в І кв. 2024 р. навіть зафіксовано зростання даного показника.

За даними НБУ, в 2023 р. платоспроможні банки забезпечили 86,545 млрд. грн. чистого прибутку, що перевищує відповідний показник 2021 р. (77,374 млрд грн) і приблизно в 4 рази більше від даних 2022 р (Табл. 2).

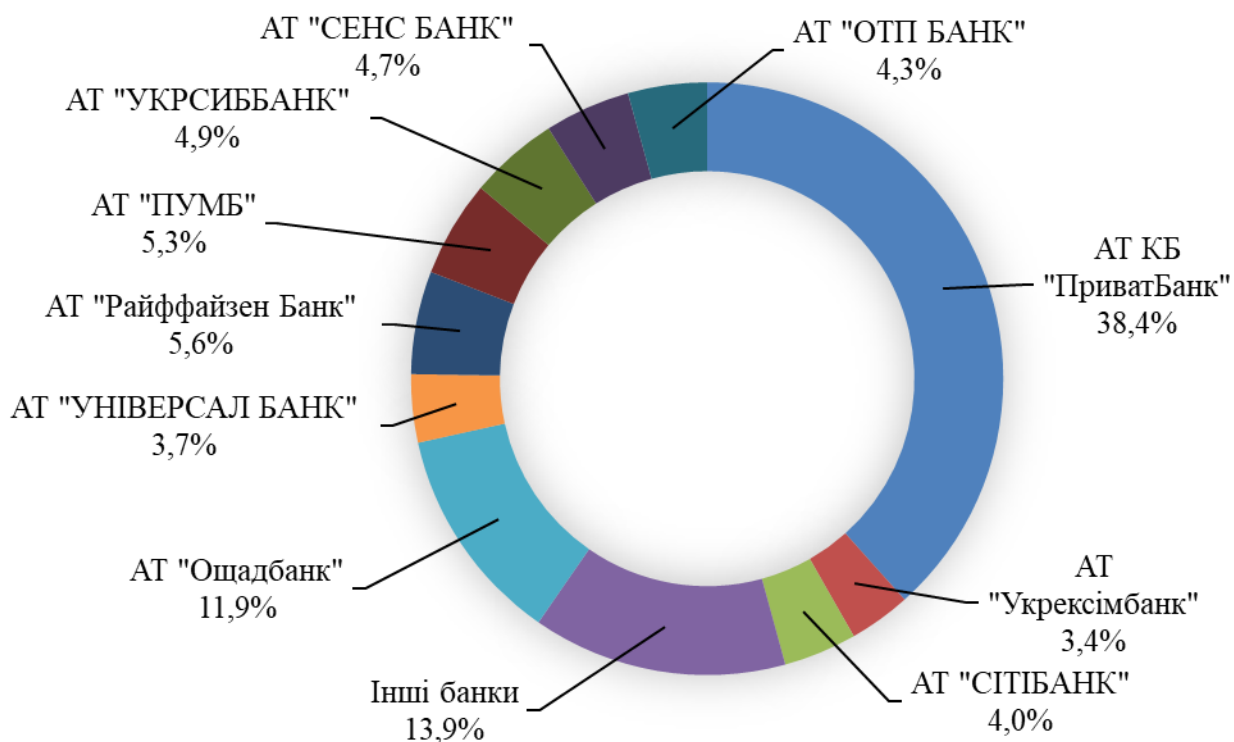
Таблиця 2. Основні показники рентабельності банків України

Показник	01.01. 2022	01.04. 2022	01.07. 2022	01.10. 2022	01.01. 2023	01.04. 2023	01.07. 2023	01.10. 2023	01.01. 2024	01.03. 2024
Кількість банків	71	69	68	67	67	65	65	63	63	63
Прибуток, млн грн	77376	-152	-4647	7370	21921	34355	67648	109855	86545	25897
Рентабельність активів, %	4,09	-0,03	-0,46	0,48	1,04	5,76	5,54	5,86	3,38	5,33
Рентабельність капіталу, %	35,08	-0,25	-4,09	4,28	9,68	58,77	56,01	56,85	31,61	49,95

Джерело: розраховано автором за даними НБУ [8].

Рентабельність банківського капіталу впродовж 2023 р. мала найвищий рівень за роки незалежності України. За 800 днів повномасштабної війни вона зросла до 49,95 % порівняно із 35,08 % у січні 2022 р. Рентабельність активів сектора зросла до 5,33 % порівняно з 4,09 % у січні 2022 р.

Станом на 01 березня 2024 року з 63 банків лише 10 установ були збитковими, а за результатами діяльності у 2023 р. збиткових було лише 8 банківських установ. Прибуток банківського сектору концентрований в десяти банках, які сформували 86,1 % усього прибутку (рис. 3). Одноосібним лідером в рейтингу прибуткових банків України є державні банки: Приватбанк (37,76 млрд грн, або 38,4% загального прибутку по системі), друге місце – АТ "Ощадбанк" (5,98 млрд грн, або 11,9 % загального прибутку по системі). Важливим є той факт, що в десятці найприбутковіших банків крім державних банків є чотири банки з іноземним капіталом (АТ "СІТІБАНК", АТ "Райффайзен Банк", АТ "УКРСИББАНК", АТ "ОТП БАНК") та два банки приватним капіталом (АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК", АТ "ПУМБ").

Рис. 3. Концентрація прибутку банківського сектору у розрізі банків

Джерело: розраховано авторами за даними НБУ [8].

Звідси можна зробити висновок, що банківський сектор виступив найменш вразливим до наслідків воєнних дій серед усіх секторів економіки. Частково це пояснюється тим, що комерційні банки були добре капіталізовані [10, с. 98].

Однак у період воєнного стану, як зазначають дослідники, для підтримки економіки та оборони країни, для забезпечення функціонування національного бізнесу лише стабільності в банківській системі не достатньо. Центробанк під час війни концентрувався на ціновій та фінансовій стабільності в країні. Проте в умовах повномасштабної війни інструментарій політики НБУ мав би суттєво адаптуватися до підтримки реальної економіки, яка забезпечуватиме військові потреби держави [10, с. 99].

Погоджуємося з тим, що грошово-кредитна політика НБУ повинна орієнтуватися на інфляційні очікування та на обмеження відхилень від запланованого рівня, але низький рівень інфляції не гарантує зростання економіки, а от стабільний рівень інфляції точно цьому сприятиме [10, с. 100].

За оцінкою Б. Данилишина «Інфляція воєнної економіки здебільшого пов'язана не з надлишковим попитом (і відповідно інфляційним прибутком бізнесу), а зі зростанням собівартості. Бізнес може залишатися з тими ж самими номінальними обсягами, однак мати двократне падіння реальних оборотів і двократне зростання цін на свою продукцію. Якщо процентні ставки банків будуть визначатися за принципом «інфляція+ризик», то такий бізнес просто збанкрутує» [11].

Тобто, регулятивна політика НБУ в 2022-2023 рр. блискуче справилася з стабілізацією інфляційних процесів, але одночасно з тим, кредитування реального сектору економіки, внаслідок існуючої загально банківської кредитної політики, зводилося, в основній масі, до кредитування суб'єктів у рамках державних програм, що створює додатковий тягар на бюджет і є предметом зауважень з боку МВФ [11].

У 2023 р. комерційні банки України у розміщенні залучених та запозичених ресурсів продовжують віддавати перевагу державним цінним паперам та депозитним сертифікатам. Саме цим можна пояснити сформовані надприбутки по системі, адже вкладення у депозитні сертифікати НБУ мають високу процентну ставку на них, за рахунок яких, банки підтримують прибутковість та капіталізацію. Для вирішення проблеми кредитної підтримки реального сектору економіки необхідно виробити нові підходи щодо забезпечення фінансових потреб бізнесу, шляхом обмеження підтримки банків через інструмент депозитних сертифікатів НБУ.

Про значні негативні тенденції на ринку банківського кредитування свідчить такий показник як частка наданих банківських кредитів у ВВП, що наглядно демонструє рис. 4.

Рис. 4. Тенденції банківського кредитування в Україні

Джерело: розраховано авторами за даними НБУ [8].

За умови реалізації стратегії стимулювання економічного росту, що є особливо актуальним у період війни, головною перешкодою при цьому виступає спадна динаміка кредитування. Починаючи з 2014 р. питома вага кредитів у ВВП щороку зменшується. Якщо в 2014 р. частка кредитування економіки становила 73,7 % від реального ВВП, то у 2023 р. – лише 25,2 %. Такий низький рівень кредитування зберігається в Україні впродовж 2020-2023 рр.

З існуючим рівнем банківського кредитування забезпечити розширене відтворення та стійке економічне зростання на рівні держави не можливо. Через це, питання організації банківської кредитної діяльності у воєнний період та підвищення її ефективності у післявоєнний період набувають особливої актуальності та значимості.

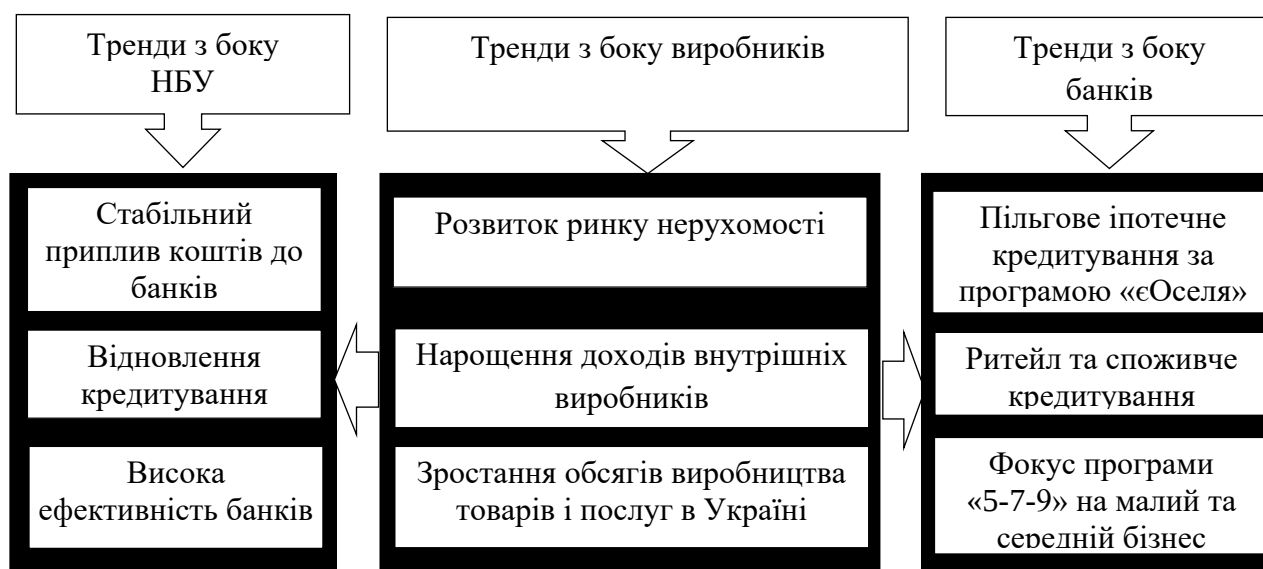
З початку активної фази агресії росії, Кабмін та НБУ основну увагу приділяли недопущенню різкого падіння курсу національної валюти та заходам щодо зниження темпів інфляції, при цьому не ставлячи за мету щоб стимулювати банківські установи до кредитування суб'єктів реального сектору економіки. Після років від початку повномасштабного військового вторгнення

на територію України з'являється новий тренд функціонування банківської системи – розвиток банківського кредитування підприємств з метою адаптації до воєнних умов провадження діяльності, відновлення втрачених активів або їх модернізації. Зокрема, в 2023 р. активно впроваджувалися пільгові державні кредитні програми для бізнесу «5-7-9», які в 2024 р. необхідно розширювати в напрямку спрощення доступу малого та середнього бізнесу до дешевих кредитів.

Сьогодні НБУ в рамках співпраці з МВФ має повноцінну програму, унікальну за своєю суттю. Вона допомагає розвивати економіку та фінансовий сектор в умовах крайньої невизначеності. У 2024 р., відповідно до Меморандуму із МВФ, фокус державної програми «5-7-9» буде направлено виключно на підтримку малого та середнього підприємства.

Проведені раніше нами розрахунки показали, що «вплив обсягів кредитування на обсяги виробництва має оптимальний часовий лаг в 2 роки. Встановлено, що величина достовірності апроксимації з часовим лагом 1 рік складає 0,8412, а з часовим лагом 2 роки – 0,9258. Можна стверджувати, що обсяги виробництва на 92 % залежать від обсягів кредитування і лише на 8 % від інших факторів» [12, с. 10].

З огляду на це максимальна синергія взаємодії банків та бізнесу, яка буде працювати на відновлення економіки країни в середньостроковій перспективі можлива лише за умови того, що банківської системи вже сьогодні розпочне нарощування темпів кредитування критично значимих в умовах воєнного стану секторів та підприємств. Окрім того, виокремимо окремі трендові напрями розвитку банківської системи, які будуть властиві усім комерційним банкам та забезпечуватимуть відновлення економіки України, а у взаємодії з центральним банком матимуть синергетичний ефект впливу на розширене відтворення виробництва (рис. 5).

Рис. 5. Основні синергетичні ефекти взаємодії бізнесу та банків

Джерело: власні дослідження.

У результаті проведеного дослідження побудовано теоретико методологічний підхід у формуванні трендових напрямів розвитку банківської системи у середньостроковій перспективі, який враховуватиме необхідність забезпечення комплексної взаємодії між установами банків, Нацбанком та суб'єктами бізнесу. При цьому максимальна синергія співпраці можлива лише за умови створення регуляторного та практичного підходів у банківському кредитуванні, які фокусуватимуться на трьох напрямках: пільгове кредитування малого та середнього бізнесу, іпотечне та споживче кредитування.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, можна зробити висновок, що Національний банк України з початку війни оперативно сформував досить ефективну політику регулювання банківської діяльності в державі. З перших місяців повномасштабного вторгнення НБУ зміг організувати безперебійне функціонування фінансової системи, зберегти контроль за інфляційними процесами та забезпечити стабільність обмінного курсу. Головне, що банківські установи з початку війни зберегли свою ліквідність, отримали в 2023 році історично рекордні прибутки та забезпечили рентабельність активів та власного капіталу. Новою проблемою для банківської системи в сучасних реаліях стала побудова ефективності взаємодії банків та

бізнесу, з метою відновлення економіки країни у воєнний та післявоєнний періоди. З огляду на це, максимальна синергія взаємодії банків та бізнесу, яка буде працювати на відновлення економіки країни, можлива лише за умови готовності з боку банківської системи до нарощування темпів кредитування критично значимих для забезпечення обороноздатності секторів та підприємств, а з боку бізнесу – до готовності своєчасного обслуговування взятих на себе боргових зобов'язань перед банком.

Література

1. Дадашова Первін. Фінансова оборона країни. Як працює банківська система під час війни. *Економічна правда*. 16 березня 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/>
2. П'ять основних висновків про економічну політику під час війни та в період післявоєнної відбудови: підсумки VII Щорічної дослідницької конференції НБУ та НБП. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pyat-osnovnih-visnovkiv-pro-ekonomichnu-politiku-pid-chas-viyni-ta-v-period-pislyavoyennoyi-vidbudovi-pidsumki-vii-schorichnoyi-doslidnitskoyi-konferentsiyi-nbu-ta-nbp>
3. Дорошенко Н.О., Бакланова А.О. Банківська система України за період воєнного стану: виклики і здобутки. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна* серія «Економічна», 2022, випуск 103, с. 48-56. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-103-06>
4. Ніколайчук С. Вступне слово заступника Голови НБУ на VII Щорічній дослідницькій конференції. URL: <https://events.bank.gov.ua/arc2023/index.html>
5. Прутська О. О. Фінансова політика під час війни та в період післявоєнної відбудови. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України*: зб. наук. пр. XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 25 вересня 2023 р. Вінниця, 2023. Ч. 1. С. 290-300.
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану. Закон

України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

7. Фінансова фортеця України. Офіційний сайт НБУ. URL:
https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=4

8. Наглядова статистика. *Національний банк України*. URL:
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

9. Банки, що ліквідуються. *Фонд гарантування вкладів фізичних осіб*. URL: <https://www.fg.gov.ua/>

10. Нянько В., Нянько Л., Нянько В. Банківська система за воєнного стану та у післявоєнному відновленні України. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Вип. 35. 2022. С. 96-105. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7643321>

11. Данилишин Б. Де взяти фінансові ресурси для підтримки воєнної економіки і оборони. URL:
<https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/16/687087>

12. Сус Л.В. Modern features of bank credit support to agricultural enterprises in Ukraine SCIENTIFIC JOURNAL. HIGHER ECONOMIC -SOCIAL SCHOOL IN OSTROLEKA 2022. Tom 44 N 1. С. 4-16 URL:
<http://ojs.wsa.edu.pl/index.php/sj-economics/issue/view/28>.

13. Левандівський О., Криховецька З., Кохан І. Сучасні тенденції функціонування банківської системи України. *Агросвіт*. 2023. № 3-4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.3-4.97>.

14. Король М.М., Співак В.О., Куліковська І.В. Сучасний стан показників української банківської системи. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. № 47. С. 41-47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-8>.

References

1. Dadashova, P. (2022), "Financial defense of the country. How the banking system works during wartime", available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/16/684104/> (Accessed 15 May 2024).
2. National Bank of Ukraine (2023), "Top Five Takeaways from 7th Annual Research Conference of NBU and NBP: Economic Policies during Wartime and Post-War Recovery", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pyat-osnovnih-visnovkiv-pro-ekonomichnu-politiku-pid-chas-viyni-ta-v-period-pislyavoyennoyi-vidbudovi-pidsumki-vii-schorichnoyi-doslidnitskoyi-konferentsiyi-nbu-ta-nbp> (Accessed 15 May 2024).
3. Doroshenko, N.O. and Baklanova, A.O. (2022), "The banking system of Ukraine during the period of marital status: challenges and achievements", *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina seriia «Ekonomichna»*, vol. 103, pp. 48-56. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-103-06>
4. Nikolajchuk, S. (2023), "Introductory speech of the Deputy Chairman of the NBU at the VII Annual Research Conference", available at: <https://events.bank.gov.ua/arc2023/index.html> (Accessed 15 May 2024).
5. Pruts'ka, O.O. (2023), "Financial policy during the war and in the period of post-war reconstruction", *Sotsial'no-politychni, ekonomichni ta humanitarni vymiry ievropejs'koi intehtratsii Ukrainy: zb. nauk. pr. XI Mizhnar. nauk.-prakt. konf. [Socio-political, economic and humanitarian dimensions of the European integration of Ukraine: a collection of scientific works of the 11th International Scientific and Practical Conference]*, Vinnytsia, Ukraine, vol. 1, pp. 290-300.
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine "On making changes to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding the effect of norms during the period of martial law", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (Accessed 15 May 2024).

7. National Bank of Ukraine (2023), “Financial fortress of Ukraine”, available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf?v=4 (Accessed 15 May 2024).
8. National Bank of Ukraine (2024), “Supervisory statistics”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (Accessed 15 May 2024).
9. Deposit Guarantee Fund (2024), “Banks in liquidation”, available at: <https://www.fg.gov.ua/> (Accessed 15 May 2024).
10. Nian'ko, V. Nian'ko, L. and Nian'ko, V. (2022), “The banking system during the martial law and in the post-war reconstruction of Ukraine”, *Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu ta prava*, vol. 35, pp. 96-105. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7643321>
11. Danylyshyn, B. (2022), “Where to get financial resources to support the military economy and defense”, available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/05/16/687087> (Accessed 15 May 2024).
12. Sus, L.V. (2022), “Modern features of bank credit support to agricultural enterprises in Ukraine”, *SCIENTIFIC JOURNAL. HIGHER ECONOMIC -SOCIAL SCHOOL IN OSTROLEKA*, vol. 44, no. 1, pp. 4-16, available at: <http://ojs.wsa.edu.pl/index.php/sj-economics/issue/view/28> (Accessed 15 May 2024).
13. Levandivs'kyj, O. Krykhovets'ka, Z. and Kokhan, I. (2023), “Modern trends in the functioning of the banking system of Ukraine”, *Ahrosvit*, vol. 3-4. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.3-4.97>.
14. Korol', M.M. Spivak, V.O. and Kulikovs'ka, I.V. (2023), “Current state of indicators of the Ukrainian banking system”, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 47, pp. 41-47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2023-47-8>.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2024 р.